

MUONIO 76 JOKIJÄRVI E

Varhaiskeskiaikaisen tulisijan koekaivaus 9.9.2000

Hilkka Oksala
Oulun yliopisto, yleinen arkeologia

Sisältö

	Sivu
Perustietolehti	3
JOHDANTO – lähtökohdat ja tausta	4
KYSYMYKSENASETTELU	4
MUINAISJÄÄNNÖKSEN YMPÄRISTÖ	5
MENETELMÄT	7
Lähestymistapa	7
Mittaukset ja koordinaatisto	8
-Korkeuskiintopiste	8
-Koordinaattilinjaukset	8
-Kaivamistekniikka	8
-Dokumentointi	9
STRATIGRAFISET HAVAINNOT	10
Koeruutu painanteen 2. tulisijassa	10
Löydöt	10
Radiohiiliajoitus	10
YHTEENVETO	11
LÄHTEET	14
Arkistot	14
Kirjallisuus	14
LIITTEET I-V	
KARTAT	

MUONIO 76 Jokijärvi E

Varhaiskeskiaikaisen kotapainanteen tulisijan koekaivaus 9.9.2000

Hilkka Oksala
Oulun yliopisto, yleinen arkeologia

Kylä: Kihlanki?

Tila: Valtionmaata

Haltija: Metsähallitus

Nivanpääntie 24, 95700 PELLO

Peruskarttalehti: Top. kartta N:o 2714 11 PAKASAIVO

Koordinaatit x= 7507 71, y= 496 80, z= 240

Koekaivauslöydöt: KM : 1 kvartsi-iskos (Kansallismuseon kokoelmat) *KM 35799*

Valokuvat: Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorion arkisto (OYAL):

-Negatiivi 1 (n:o 13/filmi 1), tunnus 9.IX.52 (LLJO-00)

-Diat n:o 24888-24889 (LLJO-00)

Aikaisemmat tutkimukset ja löydöt:

H. Oksala (1997), inventointi 1995: Viisi pyöreähköä painannetta.

Koekaivausalan laajuus: n. 1 m²

Tutkimusperuste: Muinaismuiston ajoittaminen.

Sisältö: 11 sivua tekstiä

6 liitesivua

4 karttaa

1 kuvataulu

1 löytöluettelo

1 negatiivi

2 diaa

JOHDANTO – lähtökohdat ja tausta

Kohteesta Muonio 76 Jokijärvi rekisteröitiin viisi havaintoa esihistorialliseen asumistraditioon viittaavista soikeanpyöreätköistä matalista painanteista ensimmäisen kerran vuonna 1995 kuntakohtaisen muinaismuistoinventoinnin yhteydessä, järjestelmällisen etsinnän tuloksena. Käytännössä kohteen löysi kenttätyöhön koulutettu avustava kulttuuriryöntekijä Janne Muotka päiväreitiltään (Oksala 1997: 195-196). Ilman irtaimia löytöjä kohteen ajallista sijoittumista jouduttiin arvioimaan pelkän ulkonäön ja topografian perusteella väljästi esihistoriaan. Painanteiden käytön oli näin katsottava olleen mahdollista jo kivikautisena rantaterassiasutuksena, mutta toisaalta rakenteiden muodot saattoivat yhtä hyvin viitata myöhäisempiinkin kota-asumuksiin.

Painanteiden selkeyden ja muiden tutkimusten (esim. Algotsson 1994; Arkeologi 1998) perusteella alustavasti tyypiltään ehkä jo kivikautiseksi ennakoitun ajoittumisen vuoksi kohde liitettiin vertailuaineistoksi Länsi-Lapin neljää kuntaa varten 1990-luvun lopulla suunniteltuun pienimuotoiseen koekaivausten ohjelmaan, joka Muonion lisäksi koski Kolaria, Pelloa ja Ylitorniota. Koekaivaussuunnitelmassa pyrittiin järjestelmälliseen tiedonhankintaan itäisen Muonion- ja Tornionlaakson varhaisimmista esihistorian vaiheista. Siksi lähtökysymyksinä painotettiin alueen kivikauden ilmiöitä, kuten aineellisen kulttuurijäämistön piirteitä sekä niiden taustalla olleita ihmisiä ja yhteisöjä.

Tutkimuksen taustalla oli myös havainto siitä, että muutamista aiemmista koekaivauksista huolimatta Muoniosta ja Kolarista ei ollut radiohiiliajoituksia esihistoriallisista yhteyksistä. Kummankin kunnan kaivaushistoria alkaa vuodesta 1989, jolloin Museovirasto suoritti tutkimuksia mm. kivikaudelle viittavassa löytöympäristössä Muonion Särkijärvellä (Hintikainen 1989). Näin keskeiseksi kenttätyön tavoitteeksi nousi mahdollisimman korkeatasoisten näytteiden kerääminen radiohiiliajoituksia varten.

Kenttätyöt on kytketty osaksi akateemista jatkokoulutusta Oulun yliopiston yleisen arkeologian oppiaineessa, jonka johdosta työn valvojana on professori Milton Nuñez. Näin mahdollistui myös opintotukirahoitus, jonka lisäksi Muonion kunta myönsi työlle 5000 mk:n määrärahan käytettäväksi yhdessä Kirkonkylän Reuhanmaalta valitun kohteen tutkimiseen. Kenttätyökuntien kesken jakautui myös Tornionlaakson Neuvoston myöntämä 6700 mk:n apuraha. Vapaaehtoisena avustajana tässä vain puoleen työpäivään supistuneessa pienoistutkimuksessa toimi kolarilainen Pasi Koivumaa. Täydennysmittauksia paikalla suoritettiin lisäksi 27.10.2001. Raportin alkuperäiskappale ja kuva-aineisto säilytetään Oulun yliopiston arkeologian laboratorion arkistossa, kopiot menevät Museoviraston arkeologian osastolle ja Muonion kunnalle, ja löydöt lähetetään lakisääteisesti Kansallismuseon kokoelmiin.

KYSYMYKSENASETTELU

Länsi-Lapin koetutkimuksilla pyrittiin kunnittain hakemaan tietoa

- 1) varhaisimmasta jääkaudenjälkeisestä asutuksesta, jota oli tarkoitus suhteuttaa
- 2) myöhemmän kivikauden painannemaisten asumusjäänteiden paikalliseen ajoittumiseen;
- 3) esineellisen kulttuurin luonteesta ja muuttumisesta sekä
- 4) kivikauden ilmiöiden merkityksestä saamelaisperäisen kulttuurin synnylle.

Jokijärven jäänteiden ennakoitiin lähinnä kytkeytyvän kohtaan 2), ja alueella arveltiin olevan viitteitä myös kohdan 4) vaikutuksesta. Kronologisesti viitteellisenä seikkana voidaankin

jälkimmäisen osalta pitää kivikautta seuranneisiin kulttuurijaksoihin painottuvien ilmiöiden fyysistä läheisyyttä suhteessa kivikaudentyyppisten aineistojen sijainteihin. Paikallisesti tällaisia piirteitä voivat olla varsinkin peurojen pyyntikuoppajärjestelmien esiintyminen (ajoituksia Halinen 1995; Korteniemi 1990; 1992), metallilöydöt sekä metsä- eli pyyntilappalaisesta kulttuurista tunnetut jäänteet ja traditiot. Erityiskysymykseksi nouseekin nyt tutkitun jäännetyypin yhteydet muihin lähiseudun muinaismuistoihin niin iällisesti kuin kulttuurisestikin. Samasta syystä alla selvitetään myös lähialueiden sosiaalhistoriallista ympäristöä.

Jokijärven kohdevalinnalla pyrittiin etsimään vastausta juuri painannemaisten asumusten paikalliseen ajoittumiseen, kun taustalla oli yleishavainto pohjoisella havumetsävyöhykkeellä tutkittujen asumuspainanteiden painottumisesta nuoremmalle kivikaudelle (esim. Kotivuori 1993; Halén 1994; Halinen et al. 1996; Lundberg 1997; Arkeologi 1998: 30-32). Lisätavoitteina mahdollisuuksien mukaan oli etsiä tietoa asumusten ja asuinpaikkojen rakenteiden keskinäiseen vertailuun ja suhteessa muihin havaintoihin Pohjoiskalotilla. Tässä keskeinen ongelma on, millaiset maastolliset ulkonäköseikat voivat määrittää tätä muinaismuistotyyppiä riittävästi erotukseksi muiden kulttuurivaiheiden asumustyypeistä. Voidaanko sellaisia kriteereitä ylipäätään löytää?

Sisäisiä kysymyksiä Jokijärven kohteessa ovat eri rakenteiden ikäsuhteet sekä mahdolliseen vuotuiskiertoon liittyvä käyttöajankohta (Oksala 2002). Viittaavatko esim. kuoppamaisuus, valli sekä tulisija rakenteen talvikäyttöön? Onko asutus ollut enemmän keskittynyt talvipyyntiin kuin kalastukseen, vai päinvastoin, tai molemmin päin? Olisiko tulevaisuudessa kerrostumien ajoittamisen avulla mahdollista selvittää yhden asumuksen koko käyttöikä? Aikapulasta johtuen keskeiseksi tavoitteeksi kehkeytyi paikan mahdollisimman tehokas pintahavainnointi kartoituksen yhteydessä sekä radiohiilinäytteen tallentaminen.

MUINAISJÄÄNNÖKSEN YMPÄRISTÖ

Jokijärven tutkimuskohde sijaitsee Muonion kunnan eteläosan metsä- ja järvisseudulla, linnuntietä n. 33.5 km Muonion kirkolta eteläkaakkoon ja n. 10.5 km Äkäslompolon lomakylästä länsiluoteeseen. Metsähallituksen varauskämpä on tutkimuspaikalta n. 200 metrin päässä NW, ja eteläkaakosta saapuva moottorikelkkaura läpäisee alueen itäosan jatkuen kohti pohjoiskoillista (ks. Kartta 1.: peruskarttaote ja Kartta 2.: yleiskartta).

Jokijärvi muodostaa lompolotyyppisen, kooltaan n. 300 x 550 m laajan altaan pohjoisesta laskevan Salmijoen ja eteläkärjestä kohti kaakkoa jatkuvan, Äkäsjokeen laskevan Kuerjoen välille. Tutkimusalue sijaitsee järven kaakkoisrannasta n. 160 m itään olevan tasaisen terassimaisen soraharjanteen (ks. Maaperäkartta 1964) luoteispäässä, joka viettää loivasti kohti lännessä olevaa Jokijärveä. Alueen itäpuolella on samankokoinen Ulkujärvi, jonka laskuoja kaartaa harjanteen kaakkoispuolitse Kuerjokeen. Kasvillisuudeltaan asuinpaikkatasanne on harvakseen talousmäntyä kasvavaa jäkäläkangasta, mutta ympärillä rannan ja kosteikon tuntumassa on myös kuusta ja koivua.

Tutkimuskohde sijaitsee 240 metrin korkeudessa mpy (meren pinnan yläpuolella) ylittäen reilusti seudulla korkeimmaksi ilmoitetun Ancylyus-järven rantalinjan 180 m mpy (Eronen – Haila 1990; ks. myös Oksala 2000: 17). Välittömästi jääkauden jälkeen on kuitenkin nykyiseltä Kuerjokisuulta pistänyt pohjoiseen kapea Ancylyus-vuono, joka näin merkitsi suurjärven rannikon ulottumista lähimmillään Jokijärveltä 8.5 km:n päähän kohti kaakkoa. Tutkimusalue näyttää topografisesti olleen pitkälti jo nykyisen kaltainen sisäjärvisuutu heti mannerjäätikön väistymisen jälkeen. Vain näkyvät kosteikot viittaavat muinaisvesien laajemmuteen nykyisiin nähden. Lisäksi Ulkujärven

laskuojasta näyttäisi muinoin pistäneen luoteeseen uoma, joka vaikuttaisi laskeneen Jokijärveen kapenevana purona asuinpaikkatasanteemme itä- ja pohjoispuolitse.

Muoniosta on laskettu n. 100 kivikaudentyypistä löytöpaikkaa (Oksala 1997). Näiden yleisimpinä määrittäjinä ovat kvartsilöydöt (45 tapausta). Asumuspainanteita on kaikkiaan 30 kohteesta, joista laajin kartoitettiin v. 1995 Äkäsjärven Sappisalmesta (kohde 122), tuolloin sisältäen kahdeksan painannehavaintoa. Loput löytöpaikat määrittävät suhteellisen tyyppillisten peräpohjalaisten vihreäkiviesineiden, yleisimmillään kirveiden kautta. Topografisesti kohteet näyttävät jo käyttöaikanaan sijainneen sisävesistöjen ja Muonionjoen rannoilla, ainoastaan kunnan lounaisosassa Kihlangin seudulla on ollut mahdollinen suora yhteys pohjoisimpaan Ancylyl-rannikkoon lyhytaikaisesti jääkauden jälkeen (Oksala 2002).

Koealan paikaksi valittiin alueelta suhteellisen keskikokoinen, tyyppilliseltä vaikuttava painanne (n:o 2.) terassin eteläisestä taitekohdasta, n. 16.5 m kelkkaurasta W, välittömästi toisen, hieman kookkaamman painanteen (n:o 1.) länsipuolelta. Tutkittua painannetta voidaan pitää viiden muun toisiaan lähellä sijaitsevan painanteen muodostaman ryhmän etelälounaisimpana edustajana. Kartoituksen yhteydessä painanteita havaittiin harjanteen länsipään ja kelkkauran rajaamalla, n. 65 x 50 m laajalla alalla (NW-SE) ainakin kymmenen, joten kohteesta on nyt laskettu tihein asumuspainanne-esiintymä koko kunnan alueella. Painanteita havaittiin terassilla lisää vielä kelkkauran itäpuolellakin, mutta siltä osin aluetta ei ehditty kartoittaa. Paikalla oli myös maatuneita ulkoliesikiveyksiä. Painanteet todettiin äärioviiviltaan pyöreiksi tai soikeiksi, joista jälkimmäiset olivat kookkaampia pituuksien vaihdellussa 7 – 18 metriin lukuunottamatta paria pienempää, kuopanteiksi luokiteltava rakennetta. Soikeiden painanteiden pituusakselit vaihtelevat suunnissa kaakko – luode tai etelä – pohjoinen (Kartta 2.). N. 150 m kauempaa, alueen luoteispuolelta, järven rannalta Metsähallituksen lomarakennuksen tuntumasta kuluneelta maanpinnalta havainnoitiin muitakin vastaavia esihistoriallisluonteisia kivettyjä tulisijojen pohjia.

Muut arkeologiset jäänteet lähiympäristössä koostuvat myöhemmän ajan kodanpohjaksi tulkitusta havainnosta järven lounaisrannalla (kohde n:o 71), kivilatomuksesta luoteisrannalla (kohde n:o 72), ryhmästä maatuneita tulisijoja (kohde 74) Salmijokeen lännestä Pahtajärveltä käsin yhtyvän laskuojan itäpuolella, sekä ainakin neljästä nelinurkkaisen tuvan jäänteestä runsas kilometri pohjoiseen tutkitusta Jokijärven kohteesta (Kartta 1.).

Muut lähimmät, ryhminä esiintyvät asumuspainanteet ovat kohteessa 81 n. 3 km Jokijärveltä kaakkoon, Kuerjoen itäpuolella; kohteessa 60 Vanhan Kihlangin Kattilapalossa Muonionjokivarressa, josta on rekisteröity neljä painannetta n. 23 km Jokijärveltä lounaaseen; edelleen kohteessa 63 Muonionjoen Naapanginkoskella, josta vain yhden vallipainanteen lisäksi on kartoitettu mm. kahdeksan kuoppamaista ja viisi tulisijan jäännettä n. 17 km täältä länsilounaaseen; kolmen painanteen ryhmä kohteessa 91, Kukaslompolonvaarassa, täältä n. 10 km itään; edelleen kolmen painanteen ryhmä, Muonio 99, täältä n. 10 km NE; Äkäsjärven kaakkoisrannalta kolme kohdetta (n:ot 117, 118 ja 122), joissa on tavattu yhteensä n. 13 asumuksen pohjiksi tulkittua soikeahkoa painannetta, täältä 12-15 km NE. Isolla Harjujärvellä (142) puolestaan on todettu mm. kolmen asumuspainanteen ryhmä täältä n. 20 km NW; Kangosjärvellä kohteen 219 kolmea vallipainannetta on myös epäilty pyyntikuoppajäänteiksi, täältä n. 25 km NW; pohjoisimpana, täältä n. 27 km N, on Särkilompolon (165) eteläkärjen kohde, josta on rekisteröity kaksi asumuspainannetta ja kuusi pyyntikuoppaa. (Oksala 1997). Lähimmäksi tutkituksi vastineeksi Jokijärven kohteelle arveltiin kivikauden loppuvaiheeseen ajoitettuja Pajalan Merasjärven kuoppa-asumusten pohjia Ruotsissa (Algotsson 1994; Arkeologi 1998: 30-31), täältä n. 40 km NW. Edelleen Kolarissa tutkittu Pitkäjärvenmaan ulkoisesti vastaaventyypinen kohde sijaitsee täältä n. 28.5 km SE (ks. mm. Oksala 2002).

Lähimmät 1900-luvun asumistraditioon liittyvät, vieläkin useissa tapauksissa ilmeisesti vapaa-ajan käytössä olevat vanhat tilat sijaitsevat Pakajärvellä, Jokijärveltä n. 7.5 km SW; Salmijärvellä, täältä n. 4.5 km NW; Tiurajärvellä, täältä n. 7 km ENE sekä Äkäslompolossa, n. 10.5 km SE. Nämä kytkeytyvät osaltaan alueen historialliselta ajalta tunnettuun, vuotuiskierto- ja pohjautuneeseen metsäsaamelaiseen asutukseen, joka muodostui eri sukuyhteisöistä (Paulaharju 1962). Paulaharjun (1962: 10) perimätietokuvauksista on koottavissa varhaisinta tunnettua sosiohistoriallista maisemaa Jokijärven tutkimusalueen lähiympäristöön: Ainakin Salmi-, Tiura- ja Äkäsjärvet on tiedetty Karungin Kukkolan sekä Pellon ja Turtolan talonpoikaikalastajien eräjärvinä, kytkeytyen osin jo 1500-luvun puolivälistä tunnettuun asiakirjaan (Lundholm 1991: 283). Edelleen Paulaharjun mukaan 1700-luvulta lähtien alueelle saapui eräänlaisina paluumuuttajina lappalaissukuja, yhtenä motiivinaan ilmeisesti seudun talonpojille muodostunut poronhoidon tarve, johon tulijat vastasivat ns. raitiolappalaisina eli talonpoikien porojen hoitajina omiensa lisäksi. Salmijärven uudistilan perusti v. 1842 Matti Sieppi, joka oli nuoruudessaan muuttanut tänne poropaimeneksi Hetasta. Matti oli syntynyt v. 1791, ja ennen talolliseksi asettumistaan hän perheineen eli metsäkotapaikoissa porojen laidunnusreiteillä.

Vuonna 1792 puolestaan oli syntynyt Enontekiöltä lähtenyt Heikki Jouninpoika ”Vanha Vasara”, joka otti kesäpaikakseen Äkäsjärven lounaispään kentän Ruonaon suusta, vaikka hänen jutama-alueensa tuohikotapaikkoineen oli jossain määrin edellistä itäisempi ulottuen Muonion- ja Ounasjoen välistä vedenjakajaa pitkin aina Ylläsjoelle ja Kallonkylään asti, mutta lännessäkin aina Sivakkapaloon Niesajoen latvoille.

Pakajärven seudulle edelleen asettui Ruotsista tullut Olli Suikki, joka oli syntynyt v. 1799. Hänen perheensä palkiseksi muodostui läntisempi Kangosselän alue sekä Tahko- ja Valkeavaarat, Kiuasselkä ja Ylläksen tunturijono, jonka kerrotaan olleen jo suvun esi-isien aiempaakin asuinseutua. Pakajärvelle muodostui ensisijaisesti kesäkenttä, ja suvun jälkeläisiä jakautui mm. Äkäsjärven itärannalle ja Kolarinsaaren Rautioon. – Tiurajärvelle puolestaan tiedetään Enontekiöltä lähtöisin olleen raition, Antti Ollinpoika Nutin rakentaneen talon ehkä joskus 1700-1800-luvulla.

Paulaharjun (1962: 60 ff.) selvitys kuvaa lähinnä 1800-luvun alkupuolen tilannetta metsäporonhoidon ammattimaisuuden kukoistuskaudelta, kun alan tietotaitoa oli kertynyt raitioille tunturiseuduilta. Käsitys paluumuuttajista perustuu perimätietoihin ja kertomuksiin ensimmäisten uudisasukkaiden ja ehkä jo eräkalastajienkin poisajamasta alkuperäisväestöstä (esim. Itkonen I 1984: 110, 114), vaikka Muonion alueelta on rekisteröity vankka porolappalaisväki jo 1750-luvultakin jopa tuhansine poroineen (Itkonen II 1984: 117; Oksala 2000: 24-25). Ilmeisesti kyseessä ei silti liene ollut totaalinen karkoitus uudisasutusajan alussa. Kuitenkin oletus Jokijärven löytöpaikan asutuksesta perustuu painottuneesti pyyntikulttuuriin, ehkä peuranmetsästyksen ja kalastuksen yhteisölliseen merkitykseen.

MENETELMÄT

Lähestymistapa

Menetelmien valintaa Jokijärven koetutkimuksessa ohjasi äärimmäisen niukka aikatalous, kun puolen työpäivän puitteissa kohteesta päätettiin tallentaa mahdollisimman paljon tutkimustavoitteiden mukaista tietoa mahdollisimman tehokkaasti. Näin päädyttiin ensin alueen yleiskartoitukseen, jonka kuluessa soveltuvaksi koeruudun kohdaksi osoittautui terassin eteläreunalla hyvin säilynyt, vallin ympäröimä ja suhteellisen keskikokoisena pidettävä painanne

(n:o 2.). Tämän pohjalla oli todettavissa selkeästi rajautuva kivetytyn tulisijan jääne. Se valittiin koeruudun kohdaksi tietoisena siitä, että tavoiteltu hiilinäyte tulisi aikapulan vuoksi suodatettavaksi heti ensimmäisen havainnon pohjalta. Tämä saattoi muodostaa lähdekriittisen epävarmuustekijän näytteen tuoreuden tai jopa resanttisuuden ollessa mahdollisempi kuin jos näytettä voisi arvioida kokonaan pohjaan asti kaivetun aineiston rinnalla. Yleiskartoituksen yhteydessä painanteille annettu numerointi ei vastaa aiempaa inventointikertomuksen (Oksala 1997: 195-196) numerointia, sillä runsaat uudet havainnot eivät olleet tarkkaan täsmennettävissä vanhojen suhteen.

Mittaukset ja koordinaatisto

Korkeuskiintopiste

Aikatalous ei sallinut myöskään korkeuskiintopisteen siirtoa, joka olisi vaatinut ainakin yhden työpäivän erikseen. Kuitenkin Maanmittauslaitoksen GPS-pisteen tiedot oli selvitetty etukäteen, ja näin oli todettu lähimmän virallisen maastopisteen sijaitsevan tutkimusalueelta linnuntietä n. 860 m WNW, edelleen Jokijärven luoteisrannasta n. 350 m W, välittömästi alueen halkaisevan metsäautotien (N-S) länsipuolella. Pistekortin mukaan tämän Jokijärven nimellä tunnistettavan pultin korkeus on 258.22 m mpy järjestelmässä N60. Pisteelle annetut sijaintikoordinaatit ovat $x=7507\ 955$ ja $y=495\ 935$.

Koeruudun korkeusmittausten kiintopisteeksi valittiin kuitenkin painannealueen halkaisevan kelkkauran itäpuolella havaittu kanto, johon hakattiin naula (ks. Kartta 2.). Kanto sijaitsee kelkkareitin läntisemmästä merkkipaalusta n. 5 m NE, ja painanteen 2. tulisijasta n. 22.5 m ENE. Vaaitukset suoritettiin naulan kannasta lähtien, kun kojeen korkeus sen suhteen oli 41.7 cm. Lisämittaukset 27.10.2001 suoritettiin kojekorkeudesta 37.00 cm, kun kiintopistekanto nauloineen löytyivät hyvin säilyneinä paikaltaan. Kohteen arviointia helpottavat topografikarttaan tutkimuspaikan kohdalle piirretty korkeuskäyrä 240 m, sekä järven korkeudeksi ilmoitettu 231 m (Kartta 1.).

Koordinaattilinjaukset

Varsinaisia laajamittaisia koordinaattilinjauksia ei niinkään ehditty koeruudutuksen yhteydessä toteuttaa. Linjaaminen suoritettiin ainoastaan yhden 1 x 1 metrin ruudun osalta, joka kattoi vain paljastetun koealan. Näin peruspisteeksi dokumentoitiin koeruudun lounaisnurkka, joka lopuksi merkittiin maaperään jätetyllä valkealla muoviputkella. Pisteelle ei annettu koordinaattilukemaa, joskin se määritettiin myös kelkkareitin lännenpuoleisen merkkipaalun itäsyvän kautta suunnatusta S-N -linjasta suorassa kulmassa 18 m W, kun kulman kääntöpisteen etäisyys merkkipaalusta oli 6 m S. Koeruudun lounaispiste sijaitsee edelleen naulatusta korkeuspistekannosta n. 23 m suuntaan 242° SW.

Koska koealan paljastaminen oli luonnonvalon vähenemisestä johtuen aloitettava jo ennen koordinaattilinjausta, ja pyrkimys oli avata vain tulisijan kiveyksen rajaama ala, sen reunat eivät täsmällisesti osuneet koordinaattiruutuun. Kuitenkin koeala sekä itse kiveys keskittyivät mitatun ruudun pohjoisosaan (ks. Kartta 3.: Tasokartta 1:20). Epätäsmällisyyttä mittauksissa aiheutti se, että yleiskartoitus oli suoritettava lähinnä askelmittauksina ennen lopullista koeruudun avauspäätöstä, jota varten välttämättömimmät linjaukset toteutettiin.

Kaivamistekniikka

Koealan paikka täsmennettiin hahmottamalla havaitun tulisijan ääriviivat painanteen pohjaa polkemalla. Kaivamisteknisesti päätavoite oli ensimmäisen havaitun hiiliesiintymän tallentaminen.

Siitä syystä turve poistettiin pääosin levynä lapion avulla rajaamalla ja leikkaamalla kasvillisuuden reunat tulisijan ympäriltä, irrottamalla turvetta lähinnä pelkan avulla samalla tehden havaintoja pintakasvillisuudesta kuten myös alta paljastuvasta pinnasta. Kasvillisuus saatiin poistettua niin ohuesti, että turvepohjaan ei juurikaan ollut kiinnittynyt mineraalimaata. Tämän pintakerrostuman paksuus vaihteli 1 – 3 cm:iin. Tasoksi 1 nimetty ensimmäinen ja ainoaksi jäänyt havaintopinta puhdistettiin lopuksi irtonaisesta juuri- ja karikeaineksesta dokumentointia varten.

Kiveyksen keskellä koeruudun luoteisosassa havaitusta runsaasta hiiltymästä poimittiin ajoitusnäyte pinsettien avulla folioon, joka pakattiin pakastepussiin. Tämän jälkeen karike ja irrotettu kasvillisuuspeite palautettiin avattuun kohtaan.

Dokumentointi

Kohteen dokumentaatio suoritettiin mahdollisimman yksinkertaisesti ja kevyellä kalustolla. Tarvittavat merkinnät toimenpiteistä tehtiin ns. yleis-, stratigrafia-, näyte- ja valokuvauspäiväkirjoihin sekä karttapohjille, jotka olivat ilman kosteuden vuoksi vedenpitävää ”Rite in the Rain” millimetripohjaista vahapaperia. Pohjoissuunnan määrittämiseen käytettiin bussolia ja linjakeppejä, koeruudun rajaamiseen niin nauha- kuin nivelmittojakin sekä pitkiä rautanauvoja. Vaaitukset toteutettiin Oulun yliopiston Arkeologian laboratorion suuntakehättömällä venäläisellä kojeella. Vuoden 2001 täydennysmittauksissa oli käytössä Kolarin Tielaitoksen sveitsiläinen koje. Koeruudun lounaisnurkkaan jätetyn muoviputken materiaalia voidaan arvella liian keveäksi vastustamaan routimisen aiheuttamia mahdollisia siirtymiä. Materiaalin käyttöön oli kuitenkin päädytty eräänlaisena sponsoritukena Kolarin LVI-tarvikeliikkeestä, kun etsintä oli varsinaisesti kohdistunut metallisiin putkiin.

Dokumentaatio alkoi alueen yleisvalokuvauksella, joka toteutettiin diafilmille. Diakuvia otettiin vain kaksi, joista yleisnäkymän lisäksi toinen on painanteesta 2. luonnontilassa ennen koeruudun avaamista. Filmin herkkyys oli 200 asaa syyskuun valaistusoloihin suositeltuna. Mustavalkokuvia saatiin otettua vain yksi. Kuva kohdistui avattuun koeruutuun tasossa 1. Filmin herkkyys oli jo 400 asaa, mikä jatkuvasta luonnonvalon vähenemisestä johtuen olikin tarpeen, kun lisävalaistustakin jouduttiin tuottamaan tätä kuvaustilannetta varten lopuksi hopeisen laavukankaan kautta heijastettujen autonvalojen avulla (LIITTEET I, II ja IV).

Maastoa ehdittiin yleiskartoittaa mittakaavaan 1:500 ainoastaan kelkkareitin länsipuolelta, joskin piirroksen saatiin kaikki valitun alueen 10 painannetta sekä kaksi pienempää kuopannetta. Toinen kartta piirrettiin koealan tasosta 1. mittakaavassa 1:20. Syksyllä 2001 suoritettujen täydentävien mittausten yhteydessä painanteesta 2. hahmotettiin tarkemmat ulkokehän ääriiviivat sekä ristikkäisprofiilit mittakaavaan 1:100 tuotetussa pintavaaitekartassa. Kenttäoloissa tuotettujen karttojen määrä on näin 3 kpl, joista viimeisimmän puhtaaksi piirros on valmistettu Paint Shop Pro – ohjelman piirrosominaisuuksien avulla johtuen mekaanisten kartanpiirustusvälineiden saatavuuden ehtymisestä tietotekniikan yleistymisen seurauksena (Kartat 2.-4.).

Koeruudusta saatiin talteen vain yksi näytteenomainen löytö, joka muistuttaa loppuun käytetyn vihreäkiviesineen jäännettä. Tätä ei kuitenkaan mitattu koeruudun senttikoordinaatistoon, sillä kappale oli irronnut turpeenpoiston yhteydessä. Toinen löytö, kvartsi-iskos, tallennettiin n. 100 m täältä NW Metsähallituksen varaustuvalla johtaneen tieuran pinnasta (LIITE V; Löytöluettelo). Varaustuvan piha ympäristöineen nimettiin alueeksi 2 johtuen useista maaperän kulutuksen siellä paljastamista tulisijojen jäänteistä.

Suhteellisen laadukkaana pidettävä radiohiilinäyte saatiin tallennetuksi paljastetun liesikiveyksen keskeltä koeruudun luoteisosasta tasosta 1, osittain kivien alta kaivamalla ja merkitsemällä

tallennuskohta kartalle (Kartta 3.: Tasokartta 1:20, taso 1). Tästä on tarvittaessa laskettavissa myös senttimääräiset koeruudun sisäiset koordinaatit ($x=70$, $y=6$, $z=193$ /koje 41.7). (LIITE III: 1).

STRATIGRAFISET HAVAINNOT

Koeruutu painanteen 2. tulisijassa

Koeruudun avaamista varten valitun soikeahkon painanteen 2. ulkomitat 27.10.2001 tehdyn tarkistusmittauksen perusteella todettiin n. 12 x 7.5 m laajoiksi (SSE-NNW), syvyys pintamaahan nähden vaihteli lounaisen alarinteen n. 20 cm:stä ylärinteen yli 80 cm:iin (Kartta 4.). Matalan vallin leveys oli arvioitavissa 1.5 – 2 metrin mittaiseksi, kun taas lattian pohjataso laajuus oli n. 2 x 1.5 m. Vallissa todettiin muutamia palaneita kiviä. Painanne oli havaittavissa erityisesti pintakasvillisuuden perusteella, sillä vallia kehysti kuiva jäkälä, kun taas pohjalla kasvoi tiheämpää varvikkoa, kuten variksenmarjaa, mustikkaa, juolukkaa ja puolukkaa. Tulisijan päällä kasvoi männyn taimi. Tulisijan jäänteet todettiin selkeästi rajautuvana kiveyksenä pintakasvillisuuden alla painanteen pohjalla, lähempänä sen läntistä puoliskoa.

Pintaturvetta eli kerrosta 1. koeruudusta poistettaessa sen alla todettiin heti melkoisesti hiiltä, osin myös kivien väleissä. Tästä otettiin näyte (ks. LIITE III: 1). Tulisija osoittautui jokseenkin – ehkä hieman epämääräisesti – suorakaiteen muotoiseksi matalaksi kiveykseksi, jonka laajuus oli n. 1.1 x 0.6 – 0.8 m (W-E). Koeruudun halkaisseen männynjuuren koillispuolella kiveys muotoutui eräänlaiseksi ulokkeeksi. Kivet olivat voimakkaasti palaneita ja tahraisia, kooltaan 3-10 cm. Suurempia kiviä oli keskitetty ladelman ulkoreunoille. Kivet oli ladottu tulisijaan toisistaan suhteellisen tasaisin etäisyyksin. Tasosta 1. dokumentoitiin näin yhteensä 33 kiveä yhden löytönä tallennetun vihreäkivijäänteiden lisäksi (ks. LIITE V). Humuksen alla kivien väleissä oli hienohiekkainen, harmaa huuhtoutumiskerros (Kartta 3.; LIITE IV).

Löydöt

Muotoiltua virhreäkiviesineen jäännettä muistuttava kappale säilytettiin alkuoletuksen mukaisesti mahdollisena kivikautisen toiminnan viitteenä. Katkelma on palamisen huokoistamaa, tummanvihreää ainesta, jonka päätä on lovettu. Kylki muodostaa laskevan, patinakiiltoiseksi hioutuneen reunan, jota on voitu käyttää hankaamiseen. Kappale irtosi pinnalta avatun tulisijan kiveyksen lounaisosasta.

Myös alueen 2. kvartsi-iskos ja muut vastaavat havainnot lähiympäristöstä kertovat kiven esihistoriallisesta työstöstä ja käytöstä (ks. löytöluettelo: löytö 2.). Prof. Nuñezin ohjeen mukaisesti vain kvartsilöytö on luetteloitu Kansallismuseon kokoelmaa varten.

Radiohiiliajoitus

Radiohiiliajoituksia tulkittaessa olisi muistettava, että ajoitustulos ei ilmoita näytteen palamisajankohtaa, vaan mitatun orgaanisen aineksen kuoliniän, eli hiili-isotoopin puoliintumisen alkamisvaiheen sen jälkeen, kun organismin yhteys biosfääriin on katkennut. Siksi olisikin tärkeä se tieto, mistä rungon kohdasta esim. analysoitu puuhiilinäyte on peräisin. Tätä tietoa valitettavasti laboratoriot eivät anna. Mikäli siis näyte on puun pintakerroksesta, tulos voi kyllä parhaassa tapauksessa ajoittaa puuhun kohdistetun kulttuurisen toiminnan terminus post quem –iän. Toisaalta

on huomioitava, että ihminen on voinut polttaa tai muulla tavoin käyttää esim. 100 vuotta aiemmin luonnostaan kuollutta ikivanhaa keloä. Jos tällöin ajoitus on peräisin ydinpuusta, tulos saattaa olla parikin sataa vuotta – ehkä paljon enemmänkin – puun kulttuurista käyttöä vanhempi (vrt. Bowman 1990; Carpelan – Kankainen 1990).

Tutkitun tulisijan kiveyksen länsiosasta otettu ja hiukkaskiihdyttimellä, ns. AMS-menetelmällä Uppsalan yliopiston 14C –laboratoriossa ajoitettu näyte tuotti kalibroimattoman tuloksen 755 +/-70 BP (LIITE III: 2), joka asettuu kalibroitikäyrään kohdille 1300 ja 1375 cal AD, ja rajat kohtiin 1275-1415 cal AD (Stuiver et al. 1998: 1073). Näistä edellistä lukemaa painottaa myös virtuaaliajoituksen verkkosivun käyrä (Virtual Dating 2001). Mainittakoon, että Suomen Arkeologiselle Seuralle jätetyssä artikkelissa (Oksala 2002) ajoituksia ei oltu vielä kalibroitu, mikä nyt näyttää tuovan käsiteltävää tulosta silloin esitettyä nuoremmaksi.

Näin varsinainen tulos asettuu aivan rautakauden lopun ja keskiajan alun taitteeseen, vaikka kohde oli valittu tutkittavaksi jo kivikauteen viittaavien ulkoisten piirteidensä vuoksi. Ei tosin ole poissuljettua, etteikö jokin osa Jokijärven rakennelmista ja kerrostumista myöhemmin voisi varmistua jo kivikautiseksi. Kysymykseksi jää, onko tallennettu vihreäkivikatkelma todella ollut käyttöesine vielä ajoitustuloksen viitoittamana ajankohtana, vai onko kyseessä vain yksi tulisijan kivi muiden joukossa? Myös Kolarin kohteista saadut ajoitukset sekä suullinen kansanperinne viittaavat siihen, että myöhäinen kiviesineiden käyttö on voinut olla alueen lappalaisen pyyntiväestön piirissä yleistä vielä historiallisen ajan kynnykselläkin (ks. esim. Kalske 2000: 11). Kiviesineet metallikautisista ja keskiaikaisista ajoitusyhteyksistä voivat merkitä vanhempien ja nuorempien asutusvaiheiden kerrostumien sekoittumista tai kiven todellista myöhäistä käyttöä työkaluina. Näistä jälkimmäiseen saattaisi viitata se, että kappaleet eivät määriy tarkkaan kivikautisten typologioiden mukaisesti. On kuitenkin ilmeistä, että ajoitetut hiilet ja painanteen maanpintaan näkyvät rakenteet edustanevat asumuksen viimeisintä käyttövaihetta. Kysymykseksi jää edelleen, milloin painanneasumisen traditio alkoi täällä, ellei jo kivikaudella, kuten muutamissa lähimmissä tutkituissa kohteissa?

Ajallisia vertailukohtia Jokijärven asumukselle tarjoavat ainakin Sodankylän Juikentän vallillisten, osittain maahan kaivettujen kodanpohjien muodostama painanneryhmä (mm. Carpelan 1967; 1987), samoin Ruotsista Luulajan metsäseudulta tunnetaan vastaavia (Mulk 1994: 129 ff.; Arkeologi 1998: 42-43). Aikalaisia ovat myös varsinkin läntisen Skandinavian tunturiylänköjen kotasijat, ns. stallotomt -jäänteet (mm. Storli 1993) sekä rivimuodostelmina Ylä-Lapissa esiintyvät suorakaiteiset kivilatamukset (mm. Hamari 1996), samoin Inarin Nukkumajoen talvikylä (Carpelan – Kankainen 1990), kuin myös Kemijärvellä tutkitut asuinpaikat, joista Soppelan Vihtalan talvikylästä on rekisteröity jo nelisivuusiakin kiukaallisia tupa-asumuksia (Kotivuori 1990).

YHTEENVETO

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa Jokijärven kohteen arveltiin ulkoisesti ja lähtökohtaisesti muistuttavan sisäjärven rannasta n. 150 m etäännyntä kivikautista asumuspainanneryhmää, joka oli valittu tutkittavaksi juuri tuosta syystä.

Alueelta kartoitettiin kahden pienehkön kuopanteen lisäksi 10 pyöreää tai soikeaa, halkaisijoiltaan tai pituusakseleiltaan 7 – 18 –metristä painannetta, joista usean pohjalla todettiin kivetyn tulisijan jäänteitä. Ympäristössä havaittiin myös maatuneita ulkoliesikiveyksiä. Alueen itäreunaa rajaavan moottorikelkkareitin itäpuolella oli muitakin nyt kartoittamatta jääneitä painanteita. Kohde todettiin tiheimmäksi asumuspainanne-esiintymäksi koko kunnan alueella.

Noin kilometrin säteellä tästä kohteesta on rekisteröity seitsemän muuta arkeologista löytöpaikkaa, jotka ovat yksi kodanpohja, kivilatamus ja maatuneiden liesikiveysten muodostama ryhmä sekä neljä nelikulmaista tupasijaa. Muita asumuspainanneryhmiä Jokijärveltä kuhunkin ilmansuuntaan on laskettavissa peräti 11 kohteesta 3 – 27 km:n pituisten etäisyyksien puitteissa. Varhaisimmat historiallisesti tunnetut sosiaaliset ympäristöt alueelta hahmottuvat ainakin 1500-luvulle palautuvalta eräjärvikaudelta läheisten Salmi-, Tiura- ja Äkäsjärvien osalta, mutta muuten vasta 1800-luvun alulta lähtien, jolloin mainittujen järvien rannoille Pakajärven lisäksi asettui pohjoisesta ja lännestä eräänlaisina paluumuuttajina pidettyjä, raitioiksi eli osittain talonpoikien pororengeiksi tulleita lappalaissukuja.

Menetelmien valintaa Jokijärvellä ohjasi niukka aikatalous, kun koetutkimukseen oli käytettävissä vain puoli työpäivää. Näin päädyttiin ensin valitun osa-alueen yleiskartoitukseen, jonka jälkeen päätettiin avata yhden koeruudun laajuinen ala pintaturvetta radiohiilinäytteen suodattamista varten.

Koeruudun paikaksi valittiin kartoitetun alueen SE-reunalta selkeän ja keskikokoisen painanteen 2. pohjakasvillisuuden alta tunnistettu kivetytyn tulisijan jäännös. Tämän soikeahkon painanteen ulkomitat ovat 12 x 7.5 m (SSE-NNW), syvyys pintamaahan nähden vaihtelee rinteeseen mukaan 20 – 80 cm:iin, matalamman osan avautuessa länteen kohti järveä. Vallin leveys oli arvioitavissa 1.5 – 2 metrin mittaiseksi, ja se havaittiin erityisesti kuivan jäkäläkasvuston ympäröimänä. Tulisija oli harvaksen pienehköillä kivillä umpeen ladottu matala ja suorakaiteinen kiveys, jonka laajuus oli n. 1.1 x 0.6 – 0.8 m (W-E). Hiiltä löytyi heti turpeen alta tasosta 1., joka jäi ainoaksi koekaivaustasoksi. Löytönä tulisijasta tallennettiin vain yksi muotoiltua vihreäkiviesineen jäännettä muistuttava kappale.

Uppsalassa hiukkaskiihdyttimellä ajoitettu radiohiilinäyte tuotti alkuodotusten vastaisen tuloksen, kalibroimattomana ilmaistuna 755 +/-70 BP, ja kalibroitikäyrään asetettuna cal AD 1300/1375, raja-arvojen sijoituessa välille 1275-1415 cal AD. Näin on mahdollista, että tulisijasta dokumentoitu puun palaminen ja hiiltyminen olisi lähinnä tapahtunut ehkä vasta 1400-luvun alkupuolella, ilmeisesti kertoen kohteen metsälappalaisesta kulttuurista.

Kohde oli valittu tutkittavaksi ulkoisten typologisten piirteiden perusteella. Tulos täsmentää kohdetta koskevat lisäkysymykset seuraavasti:

-Onko tallennettu vihreäkivikatkelma todella ollut käyttöesine vielä ajoitustulosten edustamana ajankohtana, vai onko siinä kyseessä vain yksi tulisijan kivi muiden joukossa, kun mm. Kolarinkin tutkimustulokset sekä perimätieto viittaavat lappalaisena tunnetun väestön myöhäiseen kiviesineiden käyttöön?

-Vastauksetta jää myös kysymys siitä, milloin painanneasumisen traditio on täällä alkanut paikallisesti, kun lähialueilta vastaavia asumusjäännetyyppejä on ajoitettu jo kivikauteen?

-Lähinnä pyyntiin pohjautunut elämäntapa on toisaalta voinut säilyttää vielä useitakin jo kivikautisesta traditiosta lähteneitä kulttuuripiirteitä, myös asumistavassa ja asumusten muodoissa. Eri-ikäisten kerrostumien sekoittuminenkaan samalla asuinpaikalla ei liene mahdottomuus. Tutkittua asumustyyppiä ei tämän selvityksen perusteella voi yleistää ainoastaan kivikautiseksi, sillä jo maatumisprosessi sinänsä voi ylipaikallisesti samanlaistaa hyvin erilaisiakin rakennelmia, joiden jäänteitä kuitenkin toisaalta voivat yhdistää asumusten ja rakennusten yleismaailmalliset ominaisuudet.

-On ilmeistä, että ajoitetut hiilet ja painanteen maanpintaan näkyvät rakenteet edustanevat asumuksen viimeisintä käyttöä. Ovatko paikan muut rakenteet tutkitun kanssa samanikäisiä? Kuinka muotoutuu asumuksen käyttöikä? Kuinka suurta asukasyyhteisöä kerrallaan kohteen jäänteet edustavat? Näin tulevaisuuden tutkimusongelmaksi jäävät Jokijärven kohteen eri rakenteiden väliset ikäsuhteet sekä

-mahdolliseen vuotuiskiertoon liittyvä käyttöajankohta, sillä voimakkaat palamisen merkit kotalieden kivissä viittaisivat asumuksen talvikäyttöön, samoin valli ja kuoppamaisuus. Kohteen sijainti harjanteen päässä voi viitata peurojen talvisten kulkureittien merkitykseen asuinpaikan valinnassa, joskin esim. pyyntikuoppalöydöt lähiympäristöstä puuttuvat. Siksi olisi pohdittava jo metsäporonhoidonkin paikallista kehitysvaihetta tähän asumistapaan ja ajoitettuun vaiheeseen liittyen.

-Ulkoliedet samalla puhuvat paikan ilmeisestä kesäkäytöstä, jolloin kalastuksen osuus lienee ollut huomattava.

-Lähialueen muinaismuistojen ajallis-funktionaaliset suhteet toisiinsa kaipaavat lisäanalyysia. Ovatko esim. jokivarren tupasijahavainnot nuorempia kuin Jokijärven kohde – liittyvätkö ne ehkä talonpoikien eräkauteen? Entä läheiset tulisijojen muodostamat ryppäät ilman rakenteellisia asumusjäänteitä? Vertautuvatko ne ehkä Kirkonkylän Reuhanmaalla kaivettuun latomukseen ja sen edustamaan muinaisjäännösryhmään tai -tyyppiin? Millaiseksi Jokijärven maiseman esihistoriallinen kronologia oikeastaan muotoutuisi?

Äkäsajokisuulla 14.1.2001

Hilka Oksala
FK, koekaiivauksen johtaja

LÄHTEET

Arkistot

Museovirasto, Arkeologian osasto, topografinen arkisto, Helsinki:

Hintikainen, Esa: Muonio 22 Särkijärvi, Tervakuru. Kivikautisen löytöpaikan koekaivaus 1989. 1989 (Kaivauskertomus).

Oulun yliopisto, Arkeologian laboratorion arkisto:

Oksala, Hilikka: Muonio – Arkeologinen inventointi 18.4.1995-17.2.1996. 1997 (Inventointikertomus).

Kirjallisuus

Algotsson, Åsa: Merasjärvi och Erkheikki/Juhonpieti. Boplatssområden i inlandsmiljö. 1994 Arkeologisk delundersökning 1993. Rapport från projektet ”Samhälle och bebyggelse i östra Norrbotten under neolitikum och äldre bronsålder”. Umeå universitet, Institutionen för arkeologi. (Moniste).

Arkeologi i Norrbotten – en forskningsöversikt. Länsstyrelsen i Norrbotten, Åjtte, Norrbottens 1998 museum, Riksantikvarieämbetet, Silvermuseet. Luleå.

Bowman, Sheridan: Radiocarbon Dating. Interpreting the Past. British Museum Publications. 1990 Avon.

Carpelan, Christian: Juikenttä. En sameboplatz från järnålder och medeltid. Norrbotten. 1967 Luleå. 67-76.

1987 Juikenttä – keskiajan ja uuden ajan alun metsäsaamelainen yhteisö arkeologisen aineiston valossa. Saamelaiset – sovinnolliset sopeutujat. Lapin maakuntamuseon julkaisuja 5. Oulu. 62-76.

Carpelan, C. – Kankainen, T.: Radiocarbon Dating of a Subrecent Saami Winter-Village Site in 1990 Inari, Lapland, Finland: a Preliminary Account. Pact 29 1990. Court-Saint-Étienne. 357-370.

Eronen, Matti – Haila, Heikki: Tärkeimmät muinaisrannat. Suomen kartasto, vihko 123-126. 1990 17.

Halén, Ove: Sedentariness during the Stone Age of Northern Sweden. Acta Archaeologica 1994 Lundensia, Series in 4°. No. 20. Stockholm.

Halinen, Petri: Ounasjärven alueen esihistoriallisten peuranpyytäjyhteisöjen asutusmallit. 1995 Licensiaattitutkimus. Helsingin yliopisto, Arkeologian laitos. (Painamaton).

Halinen et al.: Teemanumero asumuspainanteista. Muinaistutkija 1/96. 1996

Hamari, Pirjo: Suorakaiteen muotoiset kivilatomukset Pohjois-Suomessa. Kentältä poimittua 1996 3. Kirjoitelmia arkeologian alalta. Museoviraston arkeologian osaston julkaisuja N:o 6.

Helsinki. 46-58.

Itkonen, T. I.: Suomen lappalaiset vuoteen 1945. Toinen painos. Porvoo.
I-II 1984

Kalske, Marja: Maassa maahiaisten. Kolarin vanhaa kertomusperinnettä Suomalaisen
2000 Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston kokoelmista. Kolari.

Korteniemi, Ismo: Peurahautojen ajoitus ja sijainti Tornionlaaksossa ja Pohjois-Pohjanmaalla.
1992 Oulun yliopisto, Maantieteen laitos. (Painamaton).

Korteniemi, Markku: Lapinhaudat ja hautapyynti Tengeliön vesistön yläosassa.
1990 Kulttuurihistoriallinen ja topografinen tutkimus. Yleisen historian lisensiaatin-
tutkimus. Oulun yliopisto. Historian laitos 14.5.1990. (Painamaton).

Kotivuori, Hannu: ”Vihtala” – rautakautinen lapinkylä Kemijärvellä. Raito 1/1990. 42-52.
1990

1993 Kivikauden asumuksia Peräpohjolassa. Selviytyjät. Näyttely pohjoisen ihmisen
sitkeydestä. Lapin maakuntamuseon julkaisuja 7. 120-160.

Lundberg, Åsa: Vinterbyar – ett bandsamhälles territorier i Norrlands inland 4500-2500 f.Kr.
1997 Studia archaeologica universitatis Umensis 8. Umeå.

Lundholm, Kjell: Elinkeinojen kehitys. Tornionlaakson historia I. Jääkaudelta
1991 1600-luvulle. Toim. Olof Hederyd – Yrjö Alamäki – Matti Kenttä. Malung. 266-301.

Maaperäkartta Suomen geologinen yleiskartta N:o 27 Kittilä. Yleiskartta 1:400 000.
1964 Helsinki.

Mulk, Inga-Maria: Sirkas – ett samiskt fångstsamhälle i förändring Kr.f.-1600 e.Kr.
1994 Studia archaeologica universitatis Umensis 6. Umeå.

Oksala, Hilikka: Muinainen Muonio – inventointituloksia vuodelta 1995.

2000 Meteli – Oulun yliopiston arkeologian laboratorion tutkimusraportti 17.

Toim. Janne Ikäheimo. Oulu. (Verkkojulkaisu <http://arklab oulu.fi/public/meteli.html>).

2002 Ajoitustuloksia Länsi-Lapista – kronologisia yllätyksiä? Julkaisija Suomen Arkeologinen
Seura (painossa).

Paulaharju, Samuli: Lapin muisteluksia. Toinen painos. Porvoo.
1962

Storli, Inger: Sami Viking Age Pastoralism – or ‘The Fur Trade Paradigm’ Reconsidered.
1992 Norwegian Archaeological Review Vol. 26, No. 1, 1993. 1-48.

Stuiver et al.: Intcal98 Radiocarbon Age Calibration, 24,000-0 cal BP. Radiocarbon, Volume 40/
1998 Number 3/1998. Tucson. 1041-1083.

Virtual Dating: Calibration curves for the radiocarbon method.

2001 http://cdl-flylab.sonoma.edu/VirtualDatingDemo/files/RC_5.5.html

KUVAUSPÄIVÄKIRJA

Kaivaustunnus: LLJO-00
Arkistotunnus: 9.IX.52
Kamera: Nikon F-801s
Aihepiiri: Muonio, Jokijärvi
Filmilaatu: Mv.-negatiivit
Filmin n:o: 1.
Kuvaaja: Hilikka Oksala

<u>N:o</u>	<u>Pvm.</u>	<u>Suunta</u>	<u>Aihe</u>
13.	9.9.00	E-W	Painanteen 2. tulisija avattuna, taso 1.

KUVAUSPÄIVÄKIRJA

Kaivaustunnus: LLJO-00
Kamera: Fujica AZ-1
Objektiivi: 43-75 mm
Aihepiiri: Muonio, Jokijärvi
Filmilaatu: Dia
Filmin n:o: 1
Kuvaaja: Pasi Koivumaa

N:o	Pvm.	Suunta	Arkiston:o	Aihe
9	9.9.2000	W-E	24888	Yleiskuva tutkimusalueesta.
10	9.9.2000	W-E	24889	Painanne 2 ennen koeruudun avaamista.

HILINÄYTTEET

Paikka: Muonio, Jokijärvi
Näytteenottaja: Hilikka Oksala

No.	Pvm.	Kohde	x	y	z	Taso/ kerros	Kp./ koje	m mpy	Paino g	Kuvaus
19	9.9.00	Painanne 2./tulisija	Koe-	ruutu	1.93	T. 1	/41.7	n. 240	1 g	AMS-ajoitus Ua-17304 755 +/- 70 (kalibroimaton)

ÅNGSTRÖMLABORATORIET
AVD FÖR JONFYSIK, ¹⁴C-LAB
UPPSALA UNIVERSITET

Uppsala 2001-02-01

Hilkka Oksala
Kalkkikangas E 7
FIN-95930 ÄKÄSJOENSUU
Finland

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från V. Lappland, Finland.

Förbehandling av träkol och liknande material:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (8-10 timmar, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av koncentrerad HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

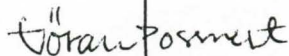
Före acceleratorbestämningen av ¹⁴C-innehållet förbränns det intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO₂-gas, som i sin tur konverteras till fast grafit genom en Fe-katalytiskreaktion.

I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C ‰ PDB	¹⁴ C ålder BP
Ua-17301	(2) Ylitornio Kultaranta	-26,3	70 ± 70
Ua-17302	(9) Pello Kotiranta	-25,8	1 905 ± 70
Ua-17303	(18) Kolari Pitkäjärvenmaa	-27,2	950 ± 70
Ua-17304	(19) Muonio Vokijärvi	-26,9	755 ± 70

Med vänlig hälsning

Göran Possnert/Maud Söderman

Postadress
 Box 534
 751 21 Uppsala

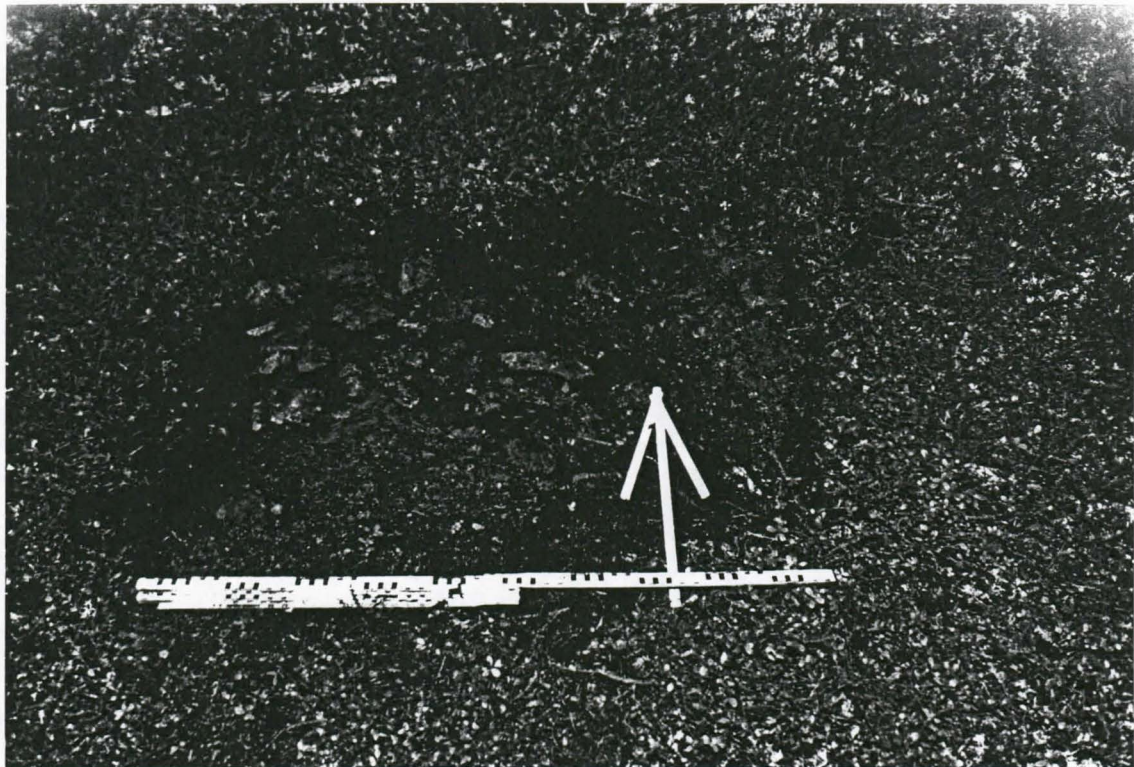
Besöksadress
 Lägerhyddsvägen 1
 Uppsala

Telefon
 018-471 0000
 Direktval 471 3059

Telefax
 018 555736

E-post: Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

KUVATAULU

Kuva 1.

Painanteen 2. tulisija avattuna tasossa 1. (Kuva 1./13. LLJO-00/9.IX./52 OYArk.lab.)

2000

MUONIO 76 Jokijärvi E**Alue 1, painanne 2, koeruutu, taso 1**

MUOTOILTU VIHREÄKIVIJÄÄNNE?

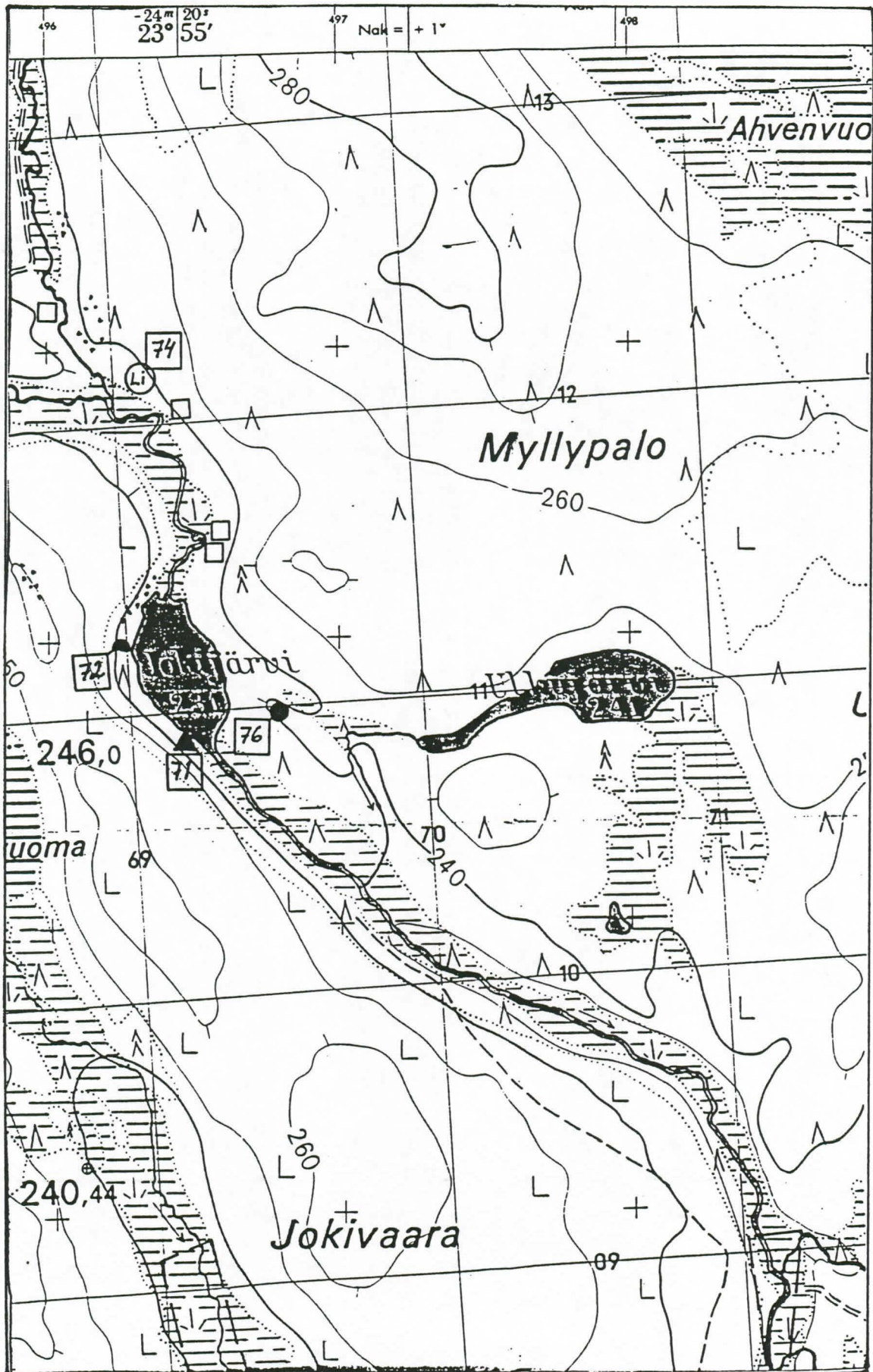
1 kpl, 45 g.

Pieni ja lattea katkelma, joka on valmistettu karkeasta ja palamisen huokoistamasta, valkeajuonteisesta tummanvihreästä aineksesta. Kappaleen päässä on kaareva loveus, ja ylälappeen toinen kylki laskee viiston fasettimaisesti teränkaltaiseksi reunaksi, jossa on patinakiiltoa sekä sileitä hioutumia. Kappaletta on voitu käyttää hankaamiseen.

Noen tahraama. 55 x 39 x 16 mm.

Löytöpaikka painanteesta 2 avatun koeruudun ja tulisijan lounaisosa, turpeen alla voimaakkaasti hiiltyneiden kivien, hienon hiekan ja humuksen sekaisen aineksen keskellä.

Ote top. kartasta 2714 11 PAKASAIVO

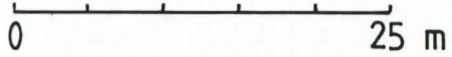

Kohteet MUONIO

71, 72, 74 ja 76 sekä neljä tuvanpohjaa

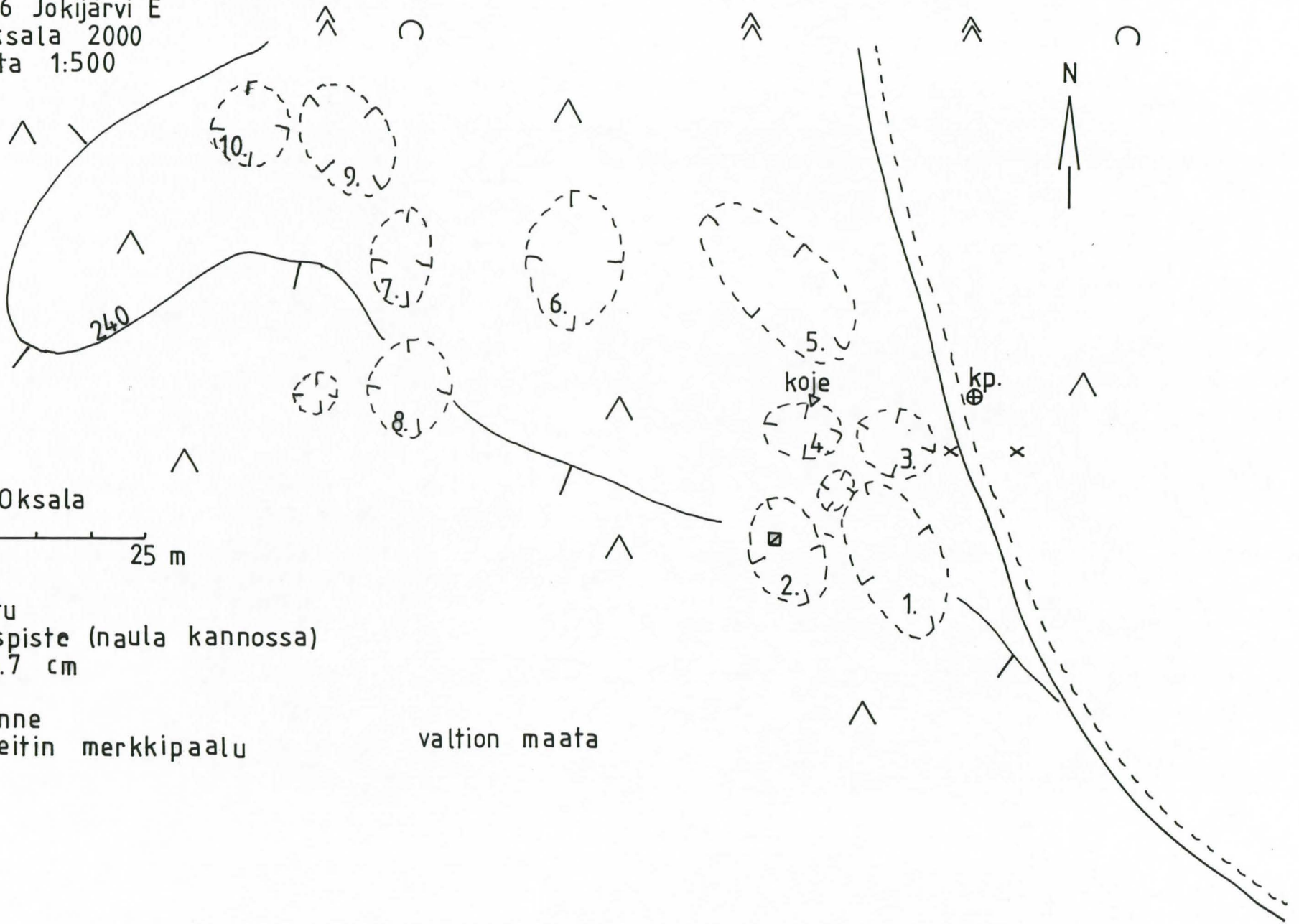
MUONIO 76 Jokijärvi E
Hilkka Oksala 2000
Yleiskartta 1:500

Piirt. H. Oksala

- ▣ koeruutu
- ⊕ korkeuspiste (nauha kannossa)
- ▷ koje 41.7 cm
- painanne
- × kelkkareitin merkkipaalu

valtion maata

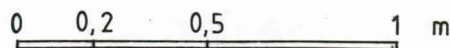
MUONIO 76 Jokijärvi E

Hilkka Oksala 2000

Tasokartta 1:20

Painanne 2. koeruutu, taso 1.

Piirt. H. Oksala

1. Turpeensekaista huuhtoutunutta hiekkaa

Hiilinäytteen paikka

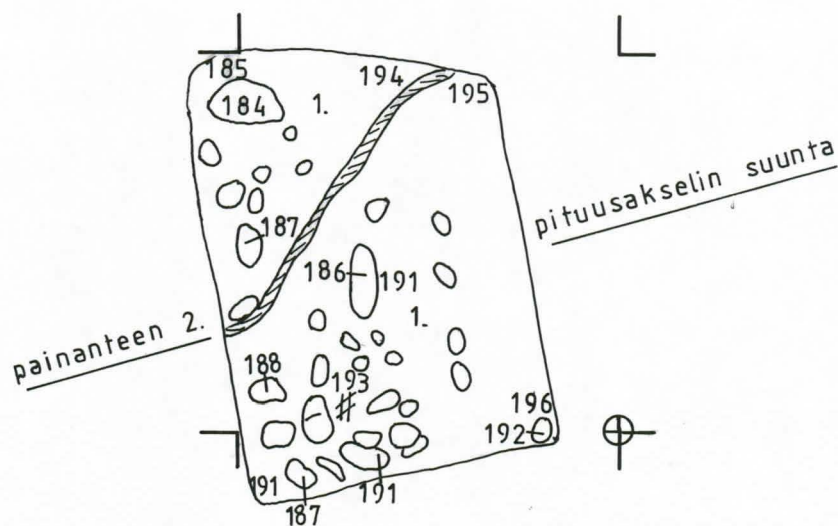
○ Kivi

▨ Juuri

┌ Koordinaattiruudun rajapiste

⊕ Muoviputki

Koje 41.7 cm

MUONIO 76 Jokijärvi E

Hilkka Oksala 2001

Painanne 2.

Pintavaaaituskartta 1:100

Pintaprofiilikartat 1:100

A. Pitkittäinen pintaprofiili SSE-NNW

B. Poikittainen pintaprofiili WSW-ENE

Kp. ? (n. 240 m mpy), koje 37 cm

Mittaus 27.10.2001

Piirt. H. Oksala

